

МОВО ЗНАВСТВО

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ
ІНСТИТУТУ МОВознавства
ім. О.О. ПОТЕБНІ
ТА УКРАЇНСЬКОГО
МОВНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО
ФОНДУ
НАН УКРАЇНИ

ЛИСТОПАД
ГРУДЕНЬ

2019

ЗАСНОВАНИЙ У СІЧНІ 1967 РОКУ
ВИХОДИТЬ ОДИН РАЗ
НА ДВА МІСЯЦІ

ЗМІСТ	Скляренко В. Г. Словотвірна реконструкція праслов'янської лексики (безсуфіксних дієслів). 1.	3
	Гентшель Г., Тараненко О. О., Целлер Я.-П. Мова і церква в сучасній Україні	22
	Єрмоленко С. С. Внутрішньотекстуальний суб'єкт і категорія персональності в поетичній мові Михайля Семенка	56
	Сизонов Д. Ю. Фразеологія як відбиття національної ідентичності в мас-медійних координатах.	64
	Піддубна Н. В. Лінгвістичне потрактування категорії сакрального (сакруму)	72
	Зміст журналу «Мовознавство» за 2019 рік	83

CONTENTS	Skliarenko V. H. The derivational reconstruction of Common Slavic lexis (suffixless verbs).1	3
	Hentschel G., Taranenko O. O., Zeller J. P. Language and religion in contemporary Ukraine.	22
	Yermolenko S. S. Text-internal subject and category of personality in Mykhayl' Semenko's poetic language . . .	56
	Syzonov D. Y. Phraseology as a reflection of national identity in mass media coordinates	64
	Piddubna N. V. Linguistic interpretation of the category of the sacred (sacrum).	72
	Table of contents of «Movoznavstvo» journal 2019 issues	83

СЛОВОВІРНА РЕКОНСТРУКЦІЯ ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ (БЕЗСУФІКСНИХ ДІЄСЛІВ). 1

Стаття присвячена словотвірній реконструкції праслов'янської лексики, зокрема реконструкції праслов'янських безсуфіксних дієслів, які не збереглися в жодній зі слов'янських мов. Реконструкція здійснюється на основі віддієслівних імен. Для цього встановлюється словотвірна закономірність, яка існувала в праслов'янській мові у співвідношенні: безсуфіксне дієслово — похідне від нього ім'я. На основі встановленої словотвірної закономірності реконструйовано такі праслов'янські безсуфіксні дієслова: ***česti* «шкрябати, чесати, розчісувати», ***česti* «різати», ***drebti* «дрібнити, дробити, розчленовувати ціле на окремі частини», ***dret'i* «колотити», ***klepti* «бити, стукати», ***nezti* «проколювати», ***plesti* «родити, народжувати», ***stet'i* «покривати», ***šesti* «іти», ***tepti* «гріти, робити теплим», ***žesti* «бажати, хотіти».

Ключові слова: словотвірна реконструкція, безсуфіксне дієслово, віддієслівне ім'я, словотвірна закономірність, чергування голосних, семантичний розвиток.

Праслов'янська лексика реконструюється на основі свідчень слов'янських мов. Реконструкція здійснюється навіть на основі свідчень лише однієї слов'янської мови (численні приклади див. в «Этимологическом словаре славянских языков» (за ред. О. М. Трубачова, А. Ф. Журавльова, Ж. Ж. Варбот). Якщо ж праслов'янське слово не збереглося в жодній із слов'янських мов, воно не може бути реконструйованим, хоча й існувало в праслов'янській мові. При такому принципі реконструкції (назвемо його лексичним) ціла група слів, властивих праслов'янській мові, випадає. Насамперед це стосується безсуфіксних дієслів, яких у праслов'янській мові було набагато більше, ніж збереглося в слов'янських мовах і реконструюється за лексичним принципом. Ми глибоко переконані, що праслов'янські безсуфіксні дієслова можна і треба реконструювати не тільки на основі безпосередніх свідчень слов'янських мов (лексичний принцип), а й на основі знання словотвірних закономірностей у співвідношеннях: безсуфіксне дієслово — похідне від нього ім'я, безсуфіксне дієслово — похідне від нього суфіксальне дієслово. Такий принцип реконструкції назвемо словотвірним.

Ми розпочинаємо серію статей, присвячених словотвірній реконструкції праслов'янської лексики, зокрема реконструкції праслов'янських безсуфіксних дієслів, яка здійснюватиметься на основі віддієслівних імен і на основі суфіксальних дієслів. У перших шести статтях ми розглянемо реконструкцію праслов'янських безсуфіксних дієслів на основі віддієслівних імен. Для здійснення такої реконструкції необхідно встановити словотвірну закономірність, яка існувала в праслов'янській мові у співвідношенні:

Mühlenbach	—	Mühlenbach K. Lettisch-deutsches Wörterbuch / Red., erg. und abgeschlossen von J. Endzelin. — Riga, 1923–1932. — Bd 1–4.
Pokorny 1959	—	Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch. — Bern; München, 1959. — Bd 1.
Schuster-Šewc	—	Schuster-Šewc H. Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache. — Bautzen, 1978–1989. — H. 1–24.
Skardžius 1931	—	Skardžius P. Die slavischen Lehnwörter im Altlitauischen. — Kaunas, 1931.
Skok	—	Skok P. Etymologijski riečnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. — Zagreb, 1971–1974. — Knj. 1–4.
Sławski	—	Sławski F. Słownik etymologiczny języka polskiego. — Kraków, 1952–1982. — T. 1–5.
Sławski SP	—	Sławski F. Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego // Słownik prasłowiański. — Wrocław etc., 1974–1979. — T. 1. — S. 43–141; T. 2. — S. 13–60; T. 3. — S. 11–19.
Snoj 2003	—	Snoj M. Slovenski etimološki slovar. — 2-a pregl. in dop. izd. — Ljubljana, 2003.
SP	—	Słownik prasłowiański / Pod red. F. Sławskiego. — Wrocław etc., 1974–2001. — T. 1–8.
Trautmann 1970	—	Trautmann R. Baltisch-slavisches Wörterbuch. — Göttingen, 1923; 2. unveränd. Aufl. — Göttingen, 1970.
Wojtyła-Świerzowska 1992	—	Wojtyła-Świerzowska M. Prasłowiańskie abstractum. Słowotwórstwo. Semantyka. I. Formacje tematyczne. — Warszawa, 1992.

V. H. SKLIARENKO

THE DERIVATIONAL RECONSTRUCTION OF COMMON SLAVIC LEXIS (SUFFIXLESS VERBS) 1.

The article's subject matter is Common Slavonic derivation reconstruction, in particular the reconstruction of Common Slavonic suffixless verbs which are not reflected in any of the Slavonic languages. Having established the Common Slavonic word formation pattern «underlying suffixless verb — derived noun», the author bases his reconstruction on deverbative nouns, from which, in accordance with pattern, he deduces the following Common Slavonic suffixless verbs: ***česti* «to scratch, comb», ***česti* «to cut», ***drebt* «to break up, split up, splinter, subdivide», ***dret'i* «to split, chop», ***klepti* «to beat, strike», ***nezti* «to pierce», ***plesti* «to give birth, bear», ***stet'i* «to cover», *šesti* «to go», ***tepti* «to warm up, make warm», ***žesti* «to want, desire».

Key words: derivation reconstruction, suffixless verb, deverbative noun, derivation pattern, apophony, meaning evolution.

Г. ГЕНТШЕЛЬ, О. О. ТАРАНЕНКО, Я.-П. ЦЕЛЛЕР

МОВА І ЦЕРКВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ¹

У статті розглядається такий чинник сучасної мовної ситуації в Україні, як взаємовідношення між вибором мови й узагалі мовного коду спілкування для тих чи інших груп населення і їхніми перевагами щодо належності до певної конфесії або принаймні пов'язуванням себе з відповідною конфесійною традицією та культурою, оскільки наявність неодномовної ситуації — з масовою українсько-російською двомовністю — ускладнюється в країні наявністю поліконфесійності. Комплекс проблем мовно-конфесійних взаємовідношень ускладнюється також у зв'язку з наявністю істотної варіантності в межах конфесійного стилю української мови.

Проблематика мовної і конфесійної самоідентифікації різних груп населення проаналізована також за даними соціологічного опитування, проведеного влітку 2014 року в регіоні Центральної України. До опитування були включені не тільки дві національні / літературні мови — українська й російська, але й — як окремий мовний код — українсько-російський «суржик» (хоча це, звичайно, значною мірою умовно, оскільки основу його структури становить українська мова).

Ключові слова: мова і релігія, мовна ситуація в Україні, українсько-російська двомовність, українсько-російський «суржик», ставлення до мови (мов) в Україні, конфесійний стиль української мови.

1. Вступ. Проблема взаємовідношень мови і релігії, як відомо, може посідати досить важливе місце в сукупності чинників формування та розвитку загальної мовної ситуації в ареалі проживання того чи іншого етносу / етносів ². У сучасній Україні ця проблема не є основною в комплексі та-

¹ Пропонована стаття являє собою розширений і дещо видозмінений варіант попередньої статті авторів на цю тему: Zeller J. P., Taranenko O., Hentschel G. Language and Religion in Central Ukraine // International Journal of the Sociology of Language.— 2019.— Vol. 260.— P. 105–130.

² Хоча ступінь взаємопов'язаності між релігійною ідентичністю, мовною ідеологією та етнічністю може варіюватися, дослідники відзначають важливу роль релігії у збереженні етнічної / національної мови, умовних контактах і мультилінгвізмі, в мовних змінах, а також у мовній політиці і плануванні (див. про різні аспекти взаємовідношень мови і релігії, зокрема: Мечковская Н. Б. Язык и религия.— М., 1998.— 352 с.; Bieder H. Religia, język, etnos i grafika w regionach wielokulturowych // Wielojęzyczność i wielokulturowość na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim / Pod red. Z. Abramowicz.— Białystok, 2002.— S. 200–203; Fudge E. Religion: Overview // The Encyclopedia of Language and Linguistics : In 14 vols.— 2nd ed. / K. Brown (ed.).— Oxford, 2006.— Vol. 10.— P. 525–528; Fishman J. A. A decalogue of basic theoretical perspectives for a sociology of language and religion // Explorations in the Sociology of Language and Religion / T. Omoniy, J. A. Fishman (eds.).— Amsterdam ; Philadelphia, 2006.— Vol. 20.— P. 13–25; Darquennes J., Vandebussche W. Language and religion as a sociolinguistic field of study: Some introductory notes // Sociolinguistica.— 2015.— 25(1).— P. 1–11).

G. HENTSCHEL, O. O. TARANENKO, J. P. ZELLER

LANGUAGE AND RELIGION IN CONTEMPORARY UKRAINE

The article is concerned with one of the factors in the current language situation in Ukraine — the mutual relation between the choice of language and the language code of communication in general for certain population groups and their preferences for belonging to a particular denomination or at least for committing themselves to the corresponding tradition and culture, since the multilingual situation, featuring massive Ukrainian-Russian bilingualism, gets more complicated due to multiconfessionalism that exists in Ukraine. The complex of problems of language and confessional relations is further complicated by the presence of significant variability within the confessional style of the Ukrainian language.

Problematic aspects of language and confessional self-identification of various population groups are also analyzed according to a sociological survey conducted in the summer of 2014 in the region of Central Ukraine. The survey included not only two national / standard languages, Ukrainian and Russian, but also the Ukrainian-Russian «surzhyk» as a separate language code (although such term is largely relative, since the structure of «surzhyk» is primarily based on the Ukrainian language).

Keywords: language and religion, language situation in Ukraine, Ukrainian-Russian bilingualism, Ukrainian-Russian «surzhyk», language attitudes, confessional style of the Ukrainian language.

ВНУТРІШНЬОТЕКСТУАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ І КАТЕГОРІЯ ПЕРСОНАЛЬНОСТІ В ПОЕТИЧНІЙ МОВІ МИХАЙЛЯ СЕМЕНКА

У статті, виконаній в руслі досліджень «граматики поезії», розглядаються деякі граматико-стилістичні особливості художньої мови М.Семенка, одного з чільних представників українського футуризму, і в цьому зв'язку висвітлюються деякі загальні проблеми реалізації дейктичних категорій грамматики в поетичному дискурсі.

Ключові слова: Михайль Семенко, поетична мова, граматична особа, персональність. внутрішньотекстуальний суб'єкт, суб'єкт мовлення, суб'єкт сприйняття.

Лінгвістичне вивчення поетичної мови Михайля Семенка становить інтерес із багатьох причин. Однією з них є належність Семенка як футуриста до так званої урбаністичної поезії, яка на загал є мало представленою в українській літературі (іншим її видатним представником, передусім в останній період своєї творчості, був Б.-І . Антонич); недостатньо вивченими є мовно-стилістичні особливості творів українських авторів цього спрямування. У теоретиколінгвістичному плані твори цього поета містять непересічної ваги матеріал для вивчення такої актуальної проблеми антропоцентрично зорієнтованих студій, як текстуальна реалізація глибинних функціонально-граматичних категорій дейктичного характеру (персональність, темпоральність) у вторинному для них дискурсивному контексті, якими, зокрема, є мовні й позамовні, але водночас і мовно релевантні, риси внутрішньотекстуального суб'єкта ліричного дискурсу і співвідносних із ним граматичних категорій.

З цією метою ми проаналізуємо текст одного невеликого поетичного твору, а саме вірша Михайля Семенка «Осінні скрипки (Poème triste)» із його циклу «Дев'ять поем», створеного 1918 р.¹ Доцільність саме такого вибору впливає з відповідного характеру цього твору: як зазначає дослідник українського футуризму О. Ільницький, «Дев'ять поем» не були такими суб'єктивними й егоцентричними, як попередня Семенкова творчість; у них поет приховував своє обличчя, уникаючи писати від першої особи й подаючи натомість відсторонено безособовий опис міського життя².

У цьому вірші власне граматичне вираження отримали лише 3-я, а також і 2-а особа, його ліричний суб'єкт не представлено тут «прототиповим» граматичним чином, за допомогою 1-ї особи. Водночас семантику 3-ї особи не можна вважати тут функціонально однорідною, оскільки в ряді випадків її вживання пов'язане з непрямою маніфестацією категорії ліричного суб'єкта.

¹ Приклади наводяться за виданням: *Семенко Михайль*. П'єро кохає.— К., 1993.— С. 84–85.

² *Ільницький О.* Український футуризм.— Л., 2003.— С.274.

перспективою, які є підґрунтям подібної специфічної множинності й визначають саму її можливість і специфіку.

Іншим, конкретнішим, висновком може бути той, згідно з яким внутрішньотекстуальна мовленнєва реалізація літературного суб'єкта, тобто представлення внутрішнього світу твору виключно через мову цього суб'єкта, є лише одним з можливих варіантів такого представлення. При цьому видається, що за своєю логічною структурою відмінність між даним і альтернативним варіантами відповідає характерові привативної опозиції — у тому сенсі, що альтернативою такого виключно локутивного представлення може бути не так його нелокутивність, як, радше, його немаркованість у плані належності до локутивного модусу. Інакше кажучи, одним полюсом тут є маркована репрезентація ліричного суб'єкта, співвідносна з тим чи іншим (і, звичайно, не обов'язково саме усним) позахудожнім мовнокомунікативним жанром, іншим натомість є той, коли мовне представлення згаданого суб'єкта не тільки є невідзначеним у цьому плані (зокрема у плані належності до усного чи писемного мовлення), але й позамовний предмет представлення (точніше, сприйняття чи переживання цього предмета літературним суб'єктом) ніби настільки виходить наперед, що витісняє мовну форму свого вираження; стосовно цієї відмінності пор. думку Ю. М. Лотмана, висловлену ним у зв'язку з одним із функціонально значущих типів авторської нарації в «Євгенії Онєгіні», а саме з авторською оповіддю про авторську оповідь: «Виникає структурна гра не лише між різними видами “чужого” й авторського слова, але й між різними рівнями нарації: від рівня, де нарація є настільки злиною з предметом, про який вона оповідає, що вона робиться повністю нейтральною, непомітною, ніби прозорою, до рівня, де сама нарація стає об'єктом оповіді й набуває цілковитої автономності й усвідомленості»¹⁷. Корелює подібне представлення, очевидно, з таким способом уживання мовних одиниць, який є максимально зорієнтованим саме на цей предмет, його сприйняття й переживання і, отже, співвідноситься з позицією, чи роллю, спостерігача, з одного боку, а з другого, є максимально відстороненим від позиції і ролі мовця. Цілком припустимим є й коливання між цими двома модусами, яке може бути різним за своїм масштабом, охоплюючи більші або менші фрагменти тексту й навіть допускаючи їхнє взаємонакладання, тобто одночасну реалізацію.

S.S.YERMOLENKO

TEXT-INTERNAL SUBJECT AND CATEGORY OF PERSONALITY IN MYKHAYL' SEMENKO'S POETIC LANGUAGE

Belonging to «grammar of poetry» research, the article analyzes some peculiar grammatical-stylistic features of the poetic language of Mykhayl' Semenko, a leading Ukrainian futurist, and also discusses more general problems of deictical grammar categories' realization in poetic discourse.

Keywords: Mykhayl' Semenko, poetic language, grammatical person, personality, text-internal subject, speech subject, perception subject.

¹⁷ Лотман. Ю. М. В школе поэтического слова: Пушкин, Лермонтов, Гоголь. — М., 1988. — С. 56; докладніше про це див.: *Yermolenko. S. S. Person in artistic discourse* // Мовознавство. — 2015. — № 3. — С. 23–32.

ФРАЗЕОЛОГІЯ ЯК ВІДБИТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В МАС-МЕДІЙНИХ КООРДИНАТАХ

У статті аналізується українська фразеологія як вербалізований ідентифікатор національної культури та соціально-політичних подій в Україні. Уточнено поняття фразеостилеми (за Б. Тошовичем) та розширено функціональні межі фразеологічної картини світу / медіафразеологічної картини світу. Отримані результати сприятимуть ідентифікуванню українського масмедійного тексту з-поміж інших за допомогою фразеологічного ресурсу.

Ключові слова: фразеологізм, фразеостилема, фразеологічна картина світу, мова мас-медіа, функціональна стилістика.

Лінгвістичне обґрунтування поняття ‘фразеологізм’ у функціонально-стилістичному контексті формується з початку ХХ ст., що у славистиці пов’язано з іменем В. В. Виноградова¹ та його поняттєвою тріадою «фразеологічні зрощення — фразеологічні єдності — фразеологічні сполучення». Цей підхід традиційно вважають вузьким щодо розуміння фразеології (згадаємо в цьому контексті Ш. Баллі, представників Празького лінгвістичного гуртка та українських фразеологів — послідовників системно-функціонального підходу в лінгвістиці). Нагадаємо, В. В. Виноградов під фразеологізмом розуміє «абсолютно неподільні словосполучення, значення яких незалежне від лексичного складу, компонентного значення і так само умовне й довільне, як значення невмотивованого словникового знака»². Слідом за В. В. Виноградовим фразеологізм інтерпретують як самостійну номінативну одиницю мови О. О. Реформатський, М. М. Кожина, Л. Г. Скрипник, Г. М. Удовиченко та ін. Натомість представники широкого підходу, орієнтуючись на сучасні характеристики фразеології (інтертекстуальність, смислову єдність, здатність до композиційної усталеності в процесі комунікації, експресивність й оцінність та ін.), формують нові ідеї щодо розуміння та функціонального потенціалу досліджуваного поняття. Саме широкий аспект нині домінує в європейській лінгвістиці³, що об’єктивується новими стиліс-

¹ Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в современном русском языке // Виноградов В. В. Избранные труды. Лексикология и лексикография. — М., 1977. — С. 140-161.

² Там же. — С. 143.

³ Див. праці з обґрунтуванням цього питання німецькими, польськими, російськими та іншими дослідниками: Schemann H. Deutsche Idiomatik: Wörterbuch der deutschen Redewendungen im Kontext. — Berlin, 2011. — 1037 S.; Perrin D. Medienlinguistik. — Konstanz, 2006. — 248 S.; Bąba S. Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny. — Poznań, 1989. — 215 s.; Chlebda W. Idiomatykon 4:

Реально	– інформаційний портал «Реально»,
Сніданок з 1+1	– програма телеканалу «1+1»,
Сьогодні	– програма телеканалу «Україна»,
ТСН	– програма телеканалу «1+1»,
УНІАН	– Українське Незалежне Інформаційне Агентство Новин,
Факти	– програма телеканалу «ICTV»,
Футбол	– телеканал «Футбол».

D.Y. SYZONOV

PHRASEOLOGY AS A REFLECTION OF NATIONAL IDENTITY IN MASS MEDIA COORDINATES

The article analyzes Ukrainian phraseology in the context of broad approach adopted in world stylistics. Phraseologisms are considered in mass consciousness as: (a) verbalized identifiers of national culture; (b) markers of social transformations in Ukraine; (c) conceptual ideologues of political processes. A new viewpoint on phraseology is formed in the context of neolinguistics – a conditional combined nomination of innovative linguistics directions with new views and ideas that are relevant today. Due to the fact that phraseology is a complex fragment of language picture of the world, it actually expresses material and spiritual culture of people. It is through mass communication that phraseologisms play a leading role in identifying national and cultural features. The author expands functional limits of phraseological picture of the world and clarifies the concept of phraseological stylema (by B. Toshovich). Phraseostylems become especially relevant in mass media texts if they are of a certain conceptual nature. This particularly applies to: (1) *usus* phraseology; (2) transformed phraseology; (3) new phraseology. The concept of media phraseological picture of the world is developed, which is understood as verbalization of conceptual picture of the world that is manifested in dynamic accumulative processes of information in mass consciousness and serves as its transponder in public communication. The conclusions drawn will help to identify a Ukrainian media text among other media texts through a phraseological resource. When considering a media phraseologism as an identifier of Ukrainians, its cultural specificity is taken into account, especially when it comes to mass communication. The author believes that in the process of scientific interpreting of traditional phraseologisms in media or their transformed analogues national specificity of communicators should be taken into account, which is primarily related to the background knowledge as well as historical and cultural processes.

Keywords: phraseologism, phraseological stylema, phraseological picture of the world, media language, functional stylistics.

Н. В. ПІДДУБНА

ЛІНГВІСТИЧНЕ ПОТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ САКРАЛЬНОГО (САКРУМУ)

Стаття присвячена розглядові особливостей лінгвістичного потрактування категорії сакрального, яку розуміємо широко й уключаємо до неї корелят — поняття «профанум» (*profanum*). Акцентується увага на динамічному характері й взаємопереході понять зі сфери сакрального у сферу профанного, що відображено в процесах сакралізації, десакралізації, ресакралізації, які сприймаються як потужний засіб розвитку мови, зокрема її лексики й фразеології.

Ключові слова: сакральний (*sacrum*), профанум (*profanum*), сакралізація, десакралізація, ресакралізація.

Термінологія сучасної поліпарадигмальної науки прикметна тим, що в ній усе частіше спостерігається явище ретермінологізації, за якого відбувається перенесення готового терміна з однієї сфери в іншу з повним або частковим його переосмисленням, що, зокрема, виражається в генералізації — процесі узагальнення, набування терміном ширшого значення¹. До термінів, які останнім часом усе частіше вживаються в наукових лінгвістичних студіях, належать такі, як «сакрум», «сакралізація» / «десакралізація», «сакральний» (пор.: «сакральна сфера (сфера сакрального)», «сакральний дискурс», «мовні засоби сакралізації» тощо), що раніше були надбанням інших гуманітарних наук, зокрема релігієзнавства, філософії, літературознавства. Розуміння названих вище термінів важливе для лінгвіста, зокрема для дослідника мовного образу світу, оскільки мовознавець «змушений чітко уявити понятійне наповнення вказаних сфер у межах конкретної культури, щоб на їхній основі можна було укласти якісні класифікаційні схеми та обґрунтовано інтерпретувати конкретний мовний образ»².

Незважаючи на те, що вчені активно досліджують окреслену вище проблему (до неї зверталася й авторка цієї розвідки³), вона все ще потребує детальнішого розгляду.

Поняття сакрального з'явилося не в мовознавчому, а в науковому, філософському й релігійному дискурсах і використовується під час опису ре-

¹ Кияк Т. Р., Каменська О. І. Семантичні аспекти нормалізації термінологічних одиниць // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка.— 2008.— № 38.— С. 77.

² Гонтарук Л. Сфера сакрум — профанум у системі культура — мова // Вісн. Львів. ун-ту. Серія Філологічна.— 2011.— Вип. 52.— С. 48.

³ Піддубна Н. До питання про вживання релігієзнавчих термінів у лінгвістичних дослідженнях // *Studia Ukrainica Posnaniensia*.— Poznań, 2018.— Zesz. 6.— С. 131–139.

спілкування, а в принципі весь суспільний дискурс на різних його рівнях, утворюючи сферу надзвичайно живу, постійно актуалізовану (у різних напрямках — високому й низькому) і таку, що дає мовцям великі виражальні можливості — смислові, прагматичні й експресивні»⁶².

Отже, звернення лінгвістів до категорії сакрального дає змогу глибше й детальніше описати й пояснити явища, що простежуються в сучасному мовленні. Поповнення мовознавства термінами суміжних наук, зокрема релігієзнавства й теології, цілком природне для сучасних поліпарадигмальних досліджень і зумовлене реальним виявом категорії сакрального в мові, що експлікується через сакралізацію, ресакралізацію й десакралізацію. Ці процеси підтверджують динамічний характер категорії *sacrum* (сакрального) у сучасних культурах і, відповідно, мовах і є потужним чинником їхнього розвитку. Вони моделюють систему прагматичних ефектів, створюючи мовну гру, оцінні смисли, емоційність й образність.

(Харків)

N. V. PIDDUBNA

LINGUISTIC INTERPRETATION OF THE CATEGORY OF THE SACRED

The article is aimed at the analysis of the peculiar linguistic interpretation of the category of the sacred. The term «the sacred» used to belong to other humanitarian sciences. It is natural that within the domain of modern polyparadigmatic studies linguistics borrows terms from related disciplines, religious studies and theology, in particular. This process is predetermined by the actual expression of the category of the sacred in the language, and as a result, by the active studies of the verbalization of this category. The term «the sacred» was introduced into linguistics after its reterminalization and generalization.

The notion of the sacred appears in demand in linguistics only in the late 90s of the 20th century; it is mostly used in the works devoted to lexis and phraseology of Biblical origin and in the studies of Biblical texts and religious discourse. In this article, the attention is paid to the dynamic nature and variability of the category of the sacred, to the possibility to render sacred semantics by the system of verbal and non-verbal symbols.

The author of the article interprets the category of the sacred in the broad sense, including the notion of the profane that correlates with it as far as non-sacred notions may become sacred and, vice versa, sacred ones may secularize (become profane).

Involvement of the category of the sacred to linguistic allows deeper and more thorough description and explanation of language phenomena realized in speech. Processes of sacralisation — desacralisation (secularization, profanation) are important for linguistics and for the development of a language in general. Namely, the development of polysemy is the most eloquent evidence of close relation of the profane and sacred spheres in language. Sacralisation of this or that notion causes appearance of new metaphorical meanings, creation of a variety of religious terms; desacralisation also widens semantics of a word and spheres of its use that is revealed in the processes of desemantisation of religious nominations on metaphorical or metonymic bases. These processes prove the dynamic character of the category of the sacred in modern cultures and, as a result, in languages, and become a powerful motif of their development and model the system of pragmatic effects, creating language games, evaluative senses, emotivity and figurativeness.

Keywords: sacred (*sacrum*), profane (*profanum*), sacralisation, desacralisation, resacralisation.

⁶² Хлебда В. Десакрализация и ресакрализация библейской фразеологии в русской печати последнего десятилетия // *Studia Rossica Poznaniensia*. — 2001. — № 29. — С. 129.

Бацевич Ф. С. Інтердискурсивність і глибини фікціональності художнього тексту: лінгвонаративні аспекти	4
Богомолов О. В. Від <i>спокуси до розбрату</i> : концепт FITNA в дискурсі Арабської весни	1
Васильєва Л. П. Актуальні проблеми сучасної українсько-хорватської лексикографії: з досвіду укладання та практичного застосування двомовних словників	5
Вербич Н. С. Інтонаційні параметри гендерної варіантності діалектного мовлення	4
Вербич С. О. Українська ономастична комісія напередодні 60-річного ювілею: підсумки роботи й перспективи діяльності	1
Гентшель Г., Тараненко О. О., Целлер Я.-П. Мова і церква в сучасній Україні	6
Глушенко В. А. П. Г. Житецький і О. О. Шахматов: методологічний аспект	4
Голубовська І. О., Левко О. В., Поліщук А. С. Маніпулятивний дискурс як інституціональний: сучасність vs античність	1
Деменчук О. В. Семантична деривація дієслів емісії світла	2
Єрмоленко С. С. Міфо-поетична символіка у внутрішній формі текстів української радянської пригодницької прози (Yermolenko S. S. Mythopoetical symbolism in the inner form of soviet ukrainian sensational fiction texts)	2
Єрмоленко С. С. Внутрішньотекстуальний суб'єкт і категорія персональності в поетичній мові Михайля Семенка	6
Зимовець Г. В. Мовна компресія в ергонімії: чинники та форми вияву	3
Коць Т. А. Семантико-словотвірні тенденції віддієслівних іменників у літературній мові кінця XIX — початку XXI ст.	1
Межжеріна Г. В. Реверберовані лексеми з коренями <i>-слов-</i> і <i>-слоуш-</i> у писемних пам'ятках Східної Славії XI–XIII ст.	5
Москаленко Л. А. Сакральність і сакралізація в середньополіських говірках Чорнобильської зони. I	3
Москаленко Л. А. Сакральність і сакралізація в середньополіських говірках Чорнобильської зони. II	4
Наєнко Г. М. Когнітивна метафора в науковому тексті П. О. Лавровського	1
Ніколасенко Л. І. Походження й семантичний розвиток назв заздрості в польській, російській та українській мовах	2
Ніколасенко Л. І. Порівняльно-історичні студії лексики на позначення емоцій групи 'співчуття' в польській, російській та українській мовах	3
Орел А. С. Витоки праслов'янської фонології (підсистема консонантизму): лінгвіоісторіографічний аспект	3
Піддубна Н. В. Лінгвістичне потрактування категорії сакрального (сакруму)	6
Полякова Т. М. Активні процеси лексичного запозичення в сучасній російській мові	4
Селігей П. О. Німецький пуризм і німецька філософія: 400 років разом	4
Сизонов Д. Ю. Фразеологія як відбиття національної ідентичності в масмедійних координатах	6
Скляренко В. Г. Словотвірна реконструкція праслов'янської лексики (безсуфіксних дієслів). I.	6

Тараненко О. О. Нові тенденції в поширенні елементів російської мови в корпусі й текстах української літературної мови. I	2
Тараненко О. О. Нові тенденції в поширенні елементів російської мови в корпусі й текстах української літературної мови. II	3
Тищенко О. М. Комісія словника живої української мови у справі СБУ: Андрій Васильович Ніковський	5
Халіман О. В. Висвітлення проблематики теорії лінгвоаксіології на сторінках журналу «Мовознавство»: аспектуальний огляд лінгвістичних студій	5
Широков В. А., Олександрук І. В. Віртуальна лексикографічна лабораторія «Словник української мови» як інструмент семантичних досліджень	5

РЕЦЕНЗІЇ ТА АНОТАЦІЇ

Дядечко Л. П. Даниленко Л. І. Чеська пареміологія в генетичному, лінгвокогнітивному і дискурсивному висвітленні.	1
Зінкевич А., Преннер М. К. Kittel B., Lindner D., Brüggemann M., Zeller J. P., Hentschel G. Sprachkontakt — Sprachmischung — Sprachwahl — Sprachwechsel. Eine sprachsoziologische Untersuchung der weißrussisch-russisch gemischten Rede «Trasjanka» in Weißrussland	5
Космеда Т., Янчура Д. Mytnik I. Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI–XVII wieku	3
Левченко О. Купріянов Є. В. Лексикографічна система іспанської мови: феноменологія інтегрального опису	1
Лучик А. Тимошук Р., Сосновський В., Яскот М., Ганошенко Ю. Лексикон польської та української активної фразеології.	3
Лучик В. Шульгач В. П. Нариси з праслов'янської антропонімії	3
Селігей П. Данилевська О. М. Українська мова в українській школі на початку ХХІ століття: соціолінгвістичні нариси	5
Тараненко О. Пономаренко С. Сучасна українська мова : Морфеміка. Дериватологія. Морфонологія	1
Шевченко Л. І. Українсько-хорватський словник	2
Шкіцька І. Огляд лінгвістичних студій періодичного видання «Studia Ukrainica Posnaniensia»	2

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Хроніка	2
Володимир Вікторович Колесов	5
Василь Вікторович Лучик	5
Віра Юріївна Франчук	2
Зміст журналу «Мовознавство» за 2019 рік	6